

(FACIT för äldre version av art 414 med EXTRASIDOR inlagda hittar ni på sid 3 - 4)

Facit

sid 2

1. Läraren rättar.

sid 4

1. latitud, longitud, meridian, ocean, kontinent.
2. ekvatorn
3. Eurasien består av de två världsdelarna Europa och Asien.
4. gradnät
5. oceaner

sid 6

1. Jordskorpan.
2. Berggrunden.
3. mineral.
4. Granit, gnejs, kalksten och Sandsten
5. malm.
6. Vi kan framställa metaller utav malmerna.
7. järn, koppar, silver, guld, zink.
8. Kol, olja och naturgas.
9. röd, grön, blå, färglös

sid 8

1. magma.
2. kontinentalplattor
3. lava
4. jordskalv
5. tsunami
6. bergskedja
7. inre kärna, yttre kärna och mantel

sid 10

1. 25 st.
2. Götaland, Svealand och Norrland.
1. Skåne - 2. Halland - 3. Blekinge - 4. Småland
5. Öland - 6. Gotland - 7. Bohuslän
8. Västergötland - Östergötland - 10. Dalsland
11. Värmland - 12. Närke - 13. Södermanland
14. Västmanland - 15. Uppland - 16. Dalarna
17. Gästrikland - 18. Hälsingland
19. Härjedalen - 20. Medelpad - 21. Jämtland
22. Ångermanland - 23. Västerbotten
24. Norrbotten - 25. Lappland

sid 12

1. Det är när kontinentalplattorna pressas så hårt mot varandra så att berggrunden veckas till berg.
2. av all stelnad lava och aska som till sist bildar ett berg
3. vind, regn, is och höga temperaturskillnader.
4. när höga temperaturskillnader mellan dag och natt gör så att berget spricker.
5. När vind, vatten, värme och kyla gör så att berg vittrar sönder och jämnas ut.
6. Eget svar

sid 14

1. Tropiskt klimat
2. Tempererat klimat
3. Polarklimat
4. Subtropiskt klimat
5. Hur vädret är på en plats under en längre tid kallas för klimat.

sid 20 och 21

1. Avståndet från ekvatorn, höjden över havet, avståndet till havet, samt vindar och havsströmmar.
2. Tropiskt klimat, subtropiskt klimat, tempererat klimat och polarklimat.
3. Solen värmer upp marken och luften. Då bildas vattenånga som sakta stiger uppåt med luften. När luften avkyls på hög höjd, samlas vattenången i moln och blir till vatten igen. Till sist regnar det.
4. Stora slätter med högt gräs, buskar och enstaka träd.
5. lejon, giraff, noshörning, elefant och zebra.
6. Mycket varmt och torrt.
7. sten-, klipp- och sandöken.
8. Platser i öknen där det finns vatten och växtlighet.
9. Varma och torra somrar, regniga och milda vintrar.
10. Tåliga och väldoftande buskvedar.
11. Man har tydliga växlingar mellan fyra årstider.
12. Kustklimat innebär svala somrar och milda vintrar, medan inlandsklimat innebär kalla vintrar och torra, varma somrar.
13. Ett stort barrskogsområde i Nordamerika, Europa och Asien.
14. prärien
15. Arktis
16. Antarktis
17. Områden i polarzonerna där det bara växer buskar, gräs, lavar och mossor.
18. Läraren rättar.

sid 23

1. troposfären.
2. ozonlagret.
3. orkan.
4. syre.
5. vindstilla.
6. koldioxid.
7. Vindarna uppstår, när solen värmer upp luften. Då stiger den varma luften uppåt, och ny kall vind blåser in i tomrummet, som då har bildats.
8. tornado

sid 25

1. i sjöar, floder, åar och bäckar
2. en blandning av saltvatten och sötvatten
3. ebb
4. flod.
5. på månens dragningskraft och jordens centrifugalkraft.
6. Det är där floderna rinner ut i havet.
7. Vatten från regn och snö samlas uppe i bergen. Först rinner vattnet i små rännilar på berget. Efterhand går vattnet samman och bildar bäckar, åar och sedan floder.

sid 27

1. eget svar

sid 29

1. Läraren rättar

sid 31

1. tundra, stäpp, lövskog, tajga, macchia.
2. Det är ett område där det är kallt året om. På sommaren tinar marken bara på ytan. På tundran trivs bara mossor, lavar och gräs.
3. områden med torra buskvedar, som blivit kvar sedan man röjt skogen och sedan låtit få och getter gå och beta.

sid 36

1. Nordamerika, Sydamerika, Europa, Asien, Afrika, Oceanien och Antarktis.
2. Asien
3. Oceanien
4. Europa och Asien. Eurasien
5. De stora världshaven
6. Uralbergen och Kaukasus
7. brittiska öarna, Island, Sicilien, Sardinien, Korsika och Kreta
8. Alperna, Pyrenéerna och Karpaterna
9. Tajgan är ett barrskogsområde, medan tundran ligger ovanför och där är kallt året om.
10. världens högsta bergstopp
11. Tokyo, Shanghai och New Delhi
12. savanner
13. Sahara
14. Nilen, Niger och Kongo
15. sjukdomar, svält och inbördeskrig

sid 41

1. Stilla havet, Atlanten, Ishavet och Karibiska havet
2. Klippiga bergen
3. Mississippi och Missouri
4. När européerna behövde arbetskraft, tvingades flera miljoner afrikaner till Nordamerika för att arbeta som slavar.
5. den stora regnskogen i Sydamerika
6. Människor som är ättlingar till både indianer och européer.
7. Fattiga kåkstäder
8. Australien, Nya Zeeland, Nya Guinea, Melanesien, Mikronesien och Polynesien
9. sydöstra Australien och Nya Zeeland
10. små djur som lever inuti hårda skal i varma vatten.
11. urinvånare i Australien
12. urinvånare i Nya Zeeland
13. klimatet och djurvärlden
14. Det är is som flyter på vattnet, men ändå hänger samman med ismassan på land.
15. Den gör att isarna smälter och att havens yta långsamt höjs.

sid 43

1. naturresurs
2. näring
3. grödor
4. sädeslag
5. spannmål
6. vete, korn, råg, havre, majs
7. bördig
8. betesmark
9. raps, ryps
10. livsmedel
11. vete och korn

sid 45

1. ekolod och radar
2. järnmalm, kopparmalm, guldmalm
3. kol, olja, naturgas
4. För att få loss malmen spränger man sönder berget. Särskilda maskiner bryter loss malmen. En lastmaskin tippar malmen i ett störtshakt. Ett underjordiskt tåg fraktar malmen, som sedan körs genom en stenkross. Den krossade malmen hissas upp ur gruvan i en stor gruvhiss. I förädlingsverket renas malmen och mals ner till ett fint pulver.

sid 47

1. Man hugger ner skogen.
2. Det område som är kvar när skogen avverkats.
3. papper
4. Där tillverkas bräddor, plank och pappersmassa.
5. ask
6. bok
7. asp
8. lönn

sid 49

- lärare, skolor, chef, flygplan, låda, miljon, tåg
1. lastbil, tåg, flygplan, fartyg.
  2. Det är bilvägar, järnvägar, floder, kanaler, havet och luftvägar.
  3. Transporter som släpper ut avgaser påverkar vår hälsa.
  4. sälja varor till andra länder.
  5. köpa varor från andra länder.

sid 51

1. lagrat i växter och djur, bensin och olja, vattnets kretslopp, vindar och havsströmmar.
2. Det är solenergi som lyfter upp vattnet från havet upp till bergen i form av nederbörd.
3. Energikällor som inte tar slut.
4. sol, vind och vatten.
5. Energikällor som kan ta slut.
6. kol, olja, naturgas

sid 54

1. Förnybara energikällor - vindkraft, solenergi, vågkraft, tidvattenkraft, vattenkraft.
- Icke förnybara energikällor - naturgas, olja, kol, uran

sid 56

1. Island - 2. Norge - 3. Sverige - 4. Finland
5. Danmark - 6. Irland - 7. Storbritannien
8. Portugal - 9. Spanien - 10. Frankrike
11. Belgien - 12. Nederländerna - 13. Luxemburg
14. Tyskland - 15. Schweiz - 16. Österrike
17. Italien - 18. Polen - 19. Tjeckien
20. Slovakien - 21. Estland - 22. Lettland
23. Litauen - 24. Ryssland - 25. Vitryssland
26. Ukraina - 27. Moldavien - 28. Rumänien
29. Ungern - 30. Bulgarien - 31. Turkiet
32. Grekland - 33. Slovenien - 34. Kroatien
35. Bosnien och Hercegovina - 36. Serbien
37. Montenegro - 38. Albanien - 39. Makedonien
40. Kosovo

Facit

sid 2

1. Läraren rättar.

sid 4

1. latitud, longitud, meridian, ocean, kontinent.
2. ekvatorn
3. Eurasien består av de två världsdelarna Europa och Asien.
4. gradnät
5. oceaner

sid 6

1. Jordskorpan.
2. Berggrunden.
3. mineral.
4. Granit, gnejs, kalksten och Sandsten
5. malm.
6. Vi kan framställa metaller utav malmerna.
7. järn, koppar, silver, guld, zink.
8. Kol, olja och naturgas.
9. röd, grön, blå, färglös

sid 8

1. magma.
2. kontinentalplattor
3. lava
4. jordskalv
5. tsunami
6. bergskedja
7. inre kärna, yttre kärna och mantel

sid 10

1. 25 st.
2. Götaland, Svealand och Norrland.
1. Skåne - 2. Halland - 3. Blekinge - 4. Småland
5. Öland - 6. Gotland - 7. Bohuslän
8. Västergötland - Östergötland - 10. Dalsland
11. Värmland - 12. Närke - 13. Södermanland
14. Västmanland - 15. Uppland - 16. Dalarna
17. Gästrikland - 18. Hälsingland
19. Härjedalen - 20. Medelpad - 21. Jämtland
22. Ångermanland - 23. Västerbotten
24. Norrbotten - 25. Lappland

sid 12

1. Det är när kontinentalplattorna pressas så hårt mot varandra så att berggrunden veckas till berg.
2. av all stelnad lava och aska som till sist bildar ett berg
3. vind, regn, is och höga temperaturskillnader.
4. när höga temperaturskillnader mellan dag och natt gör så att berget spricker.
5. När vind, vatten, värme och kyla gör så att berg vittrar sönder och jämnas ut.
6. Eget svar

sid 14

1. Tropiskt klimat
2. Tempererat klimat
3. Polarklimat
4. Subtropiskt klimat
5. Hur vädret är på en plats under en längre tid kallas för klimat.
6. regn, hagel och snö

sid 14 f och 14 g

1. Avståndet från ekvatorn, höjden över havet, avståndet till havet, samt vindar och havsströmmar.
2. Tropiskt klimat, subtropiskt klimat, tempererat klimat och polarklimat.
3. Solen värmer upp marken och luften. Då bildas vattenånga som sakta stiger uppåt med luften. När luften avkyls på hög höjd, samlas vattenångan i moln och blir till vatten igen. Till sist regnar det.
4. Stora slätter med högt gräs, buskar och enstaka träd.
5. lejon, giraff, noshörning, elefant och zebra.
6. Mycket varmt och torrt.
7. sten-, klipp- och sandöken.
8. Platser i öknen där det finns vatten och växtlighet.
9. Varma och torra somrar, regniga och milda vintrar.
10. Tåliga och väldoftande buskvedar.
11. Man har tydliga växlingar mellan fyra årstider.
12. Kustklimat innebär svala somrar och milda vintrar, medan inlandsklimat innebär kalla vintrar och torra, varma somrar.
13. Ett stort barrskogsområde i Nordamerika, Europa och Asien.
14. prärien
15. Arktis
16. Antarktis
17. Områden i polarzonerna där det bara växer buskar, gräs, lavar och mossor.
18. Läraren rättar.

sid 16

1. troposfären.
2. ozonlagret.
3. orkan.
4. syre.
5. vindstilla.
6. koldioxid.
7. Vindarna uppstår, när solen värmer upp luften. Då stiger den varma luften uppåt, och ny kall vind blåser in i tomrummet, som då har bildats.
8. tornado

sid 18

1. i sjöar, floder, åar och bäckar
2. en blandning av saltvatten och sötvatten
3. ebb
4. flod.
5. på månens dragningskraft och jordens centrifugalkraft.
6. Det är där floderna rinner ut i havet.
7. Vatten från regn och snö samlas uppe i bergen. Först rinner vattnet i små rännilar på berget. Efterhand går vattnet samman och bildar bäckar, åar och sedan floder.

sid 20

1. eget svar

sid 22

1. Läraren rättar

sid 24

1. tundra, stäpp, lövskog, tajga, macchia.
2. Det är ett område där det är kallt året om. På sommaren tinar marken bara på ytan. På tundran trivs bara mossor, lavar och gräs.
3. områden med torra buskvedar, som blivit kvar sedan man röjt skogen och sedan låtit får och getter gå och beta.

sid 24 e

1. Nordamerika, Sydamerika, Europa, Asien, Afrika, Oceanien och Antarktis.
2. Asien
3. Oceanien
4. Europa och Asien. Eurasien
5. De stora världshaven
6. Uralbergen och Kaukasus
7. brittiska öarna, Island, Sicilien, Sardinien, Korsika och Kreta
8. Alperna, Pyrenéerna och Karpaterna
9. Tajgan är ett barrskogsområde, medan tundran ligger ovanför och där är kallt året om.
10. världens högsta bergstopp
11. Tokyo, Shanghai och New Delhi
12. savanner
13. Sahara
14. Nilen, Niger och Kongo
15. sjukdomar, svält och inbördeskrig

sid 24 j

1. Stilla havet, Atlanten, Ishavet och Karibiska havet
2. Klippiga bergen
3. Mississippi och Missouri
4. När européerna behövde arbetskraft, tvingades flera miljoner afrikaner till Nordamerika för att arbeta som slavar.
5. den stora regnskogen i Sydamerika
6. Människor som är ättlingar till både indianer och européer.
7. Fattiga kåkstäder
8. Australien, Nya Zeeland, Nya Guinea, Melanesien, Mikronesien och Polynesien
9. sydöstra Australien och Nya Zeeland
10. små djur som lever inuti hårda skal i varma vatten.
11. urinvånare i Australien
12. urinvånare i Nya Zeeland
13. klimatet och djurvärlden
14. Det är is som flyter på vattnet, men ändå hänger samman med ismassan på land.
15. Den gör att isarna smälter och att havens yta långsamt höjs.

sid 26

1. naturresurs
2. näring
3. grödor
4. sädeslag
5. spannmål
6. vete, korn, råg, havre, majs
7. bördig
8. betesmark
9. raps, ryps
10. livsmedel
11. vete och korn

sid 28

1. ekolod och radar
2. järnmalm, kopparmalm, guldmalm
3. kol, olja, naturgas
4. För att få loss malmen spränger man sönder berget. Särskilda maskiner bryter loss malmen. En lastmaskin tippar malmen i ett störtshakt. Ett underjordiskt tåg fraktar malmen, som sedan körs genom en stenkross. Den krossade malmen hissas upp ur gruvan i en stor gruvhiss. I förädlingsverket renas malmen och mals ner till ett fint pulver.

sid 30

1. Man hugger ner skogen.
2. Det område som är kvar när skogen avverkats.
3. papper
4. Där tillverkas bräddor, plank och pappersmassa.
5. ask
6. bok
7. asp
8. lönn

sid 32

- järnväg, skolor, länder, flygplan, låda, miljon, tåg
1. lastbil, tåg, flygplan, fartyg.
  2. Det är bilvägar, järnvägar, floder, kanaler, havet och luftvägar.
  3. Transporter som släpper ut avgaser påverkar vår hälsa.
  4. sälja varor till andra länder.
  5. köpa varor från andra länder.

sid 34

1. lagrat i växter och djur, bensin och olja, vattnets kretslopp, vindar och havsströmmar.
2. Det är solenergi som lyfter upp vattnet från havet upp till bergen i form av nederbörd.
3. Energikällor som inte tar slut.
4. sol, vind och vatten.
5. Energikällor som kan ta slut.
6. kol, olja, naturgas

sid 37

1. Förnybara energikällor - vindkraft, solenergi, vågkraft, tidvattenkraft, vattenkraft.
- Icke förnybara energikällor - naturgas, olja, kol, uran

sid 39

1. Island - 2. Norge - 3. Sverige - 4. Finland
5. Danmark - 6. Irland - 7. Storbritannien
8. Portugal - 9. Spanien - 10. Frankrike
11. Belgien - 12. Nederländerna - 13. Luxemburg
14. Tyskland - 15. Schweiz - 16. Österrike
17. Italien - 18. Polen - 19. Tjeckien
20. Slovakien - 21. Estland - 22. Lettland
23. Litauen - 24. Ryssland - 25. Vitryssland
26. Ukraina - 27. Moldavien - 28. Rumänien
29. Ungern - 30. Bulgarien - 31. Turkiet
32. Grekland - 33. Slovenien - 34. Kroatien
35. Bosnien och Hercegovina - 36. Serbien
37. Montenegro - 38. Albanien - 39. Makedonien
40. Kosovo